

Sociologie občanské společnosti

2024

Alena Košák Felcmanová, Ph.D.

Co se vám honí hlavou z
předchozích hodin?

Dvojičky

4. Důvěra, sociální kapitál a občanská participace I

Co zatím víte o důvěře? V jakém kontextu jste o ní slyšeli?

Dvojičky

Důvěra

- Intrapersonální
- Interpersonální (Trust) - důvěra vůči lidem
- Systémová - důvěra vůči systému (confidence)
- V různých pojetích spolu více nebo méně (ne)souvisí

Důvěra

- ▶ Přímá x nepřímá
 - ▶ Afektivní, zprostředkovaná, kolektivní, delegovaná (Patterson) --- význam pro demokracii
- ▶ Horizontální x Vertikální
- ▶ Okruhy důvěry (Sztompka)
 - ▶ Mezi lidmi, které známe (rodiny, známí, sousedé, virtuální známí)
 - ▶ Mezi lidmi, které neznáme (Blízké skupiny (etnické, profesionální, class, race, gender) - vliv stereotypů; Sociální role; Sociální skupiny; Systém
- ▶ Ve vztahu k očekáváním

▶ Sedláčková, 62 - 68

Důvěra v demokracii

- Otázka důvěry v lidi či systém
 - Souvislost se sociálním kapitálem
-

Životní linie a důvěra

- ▶ Kdy jste v životě zažili momenty, kdy vaše důvěra stoupala nebo klesala a to vůči systému
-

Co zatím víte o sociálním kapitálu?
V jakém kontextu jste o něm slyšeli?

Dvojičky

Zdroje a význam

- Bourdieu, Coleman – 1980s
- Putnam (1995) – úpadek sociálního kapitálu v USA x v rozporu s Tocquevillovskou tradicí
- Rozmach oblíbenosti konceptu – využití World bank, nadací Ford, Pew
- Hledání souvislosti mezi definováním konkrétní souvislosti mezi rolí důvěry a společenskou aktivitou je složité

- Zdroje:
 - **Edwards, Foley**
 - **Sedláčková, Šafr**
 - **Sedláčková**

Paradigmata sociálního kapitálu

- ▶ *Paradigmata*

- ▶ Individuální forma SK - > ekonomická sociologie a sociologie vzdělávání (teorie lidského kapitálu a teorie sociální reprodukce, zastřešené v obecné teorii jednání za pomoci mobilizace sociálních zdrojů)
 - ▶ *Individuální mobilizační* – slouží k dosažení individuálních cílů, mobilizací sociálních zdrojů -> analýza sociálních sítí
 - ▶ Individuální interakční – míra sociability jedince – z něho pak může profitovat i kolektivní SK (Putnam)
 - ▶ Individuální SK jako zdroj

Paradigmata sociálního kapitálu

- ▶ Kolektivní forma SK -> politologie, ekonomie (teorie demokracie a teorie ekonomického rozvoje).
- ▶ „Na jedné straně to je míra sociability vyjadřující kontakty s druhými lidmi, důležitá např. pro internalizaci sociálních norem, a tím utváření kolektivního sociálního kapitálu, a na druhé straně je to schopnost těžit z potenciálu takovýchto kontaktů pro vlastní užitek.“ (Šafr, Sedláčková, s.23)
 - ▶ Komunitní SK (Coleman) – osciluje mezi individuálním a kolektivním statkem
 - ▶ Spojení s tématem důvěry a demokracie
 - ▶ Politická sociologie, ekonomie, politologie

Sociální kapitál - Bourdieu

- ▶ Bourdieu a Coleman – analogie s finančním kapitálem – proudění služeb a zdrojů k jedincům a skupinám
- ▶ Bourdieu – stěžejní je přítomnost v dlouhodobých spol. sítích, které členům nabízí přístup ke společně vlastněnému kapitálu
 - ▶ Sociální kapitál je jeden ze 3 kapitálů – ekonomická, kulturní a sociální
 - ▶ Viz. Kalkulačka českého rozhlasu [Rozdělení svobodou](#)
 - ▶ Sítě kontaktů – jako produkt nekončícího úsilí institucí, institucionální zvyklosti
 - ▶ Velikost sociálního kapitálu záleží na velikosti sítí a kapitálu, které je jedinec schopen mobilizovat

-
- ▶ Bourdieu – nástroj reprodukce dominantní třídy s. 72-73 a „elitní sítě známosti“
 - ▶ Sítě a schopnost mobilizace, klubový efekt, exkluzivní vlastnictví elit, SK tvořen skupinou, reprodukce spol. tříd, privilegia a status, ekonomická a kulturní kapitál
 - ▶ Otázka vnitroskupinové důvěry vs. meziskupinové nedůvěry
 - ▶ Sociální kapitál jako vlastnictví skupiny, Sk a elity
 - ▶ Coleman – „Normy při výchově a v komunitě“ s. 73-75
 - ▶ Teorie sociální směny, spojující článek mezi mikro a makro strukturou, usnadňuje jednání, nezcizitelný, negativní externality uzavřených komunit, Sk ve výchově a vzdělání, nástroj vysvětlení kolektivního jednání
 - ▶ závazky a očekávání, které závisí na důvěryhodnosti sociálního prostředí (struktury), kapacitu sociální struktury z hlediska toku informací (informační kanály) a normy doprovázené účinnými sankcemi (Coleman 1988: 119).

▪ Sedláčková, 72-75

Sociální kapitál - Coleman

- ▶ Coleman
- ▶ Souvislost se strukturami, ve kterých se jedinci pohybují – sociální kapitál je ve struktuře vztahů
 - ▶ Součástí sociálního kapitálu jsou povinnosti a očekávání, informační potenciál, normy a sankce, vztahy k autoritě, záměrná organizace a investice do sociálního kapitálu
 - ▶ Kritika chybějících souvislostí v jeho pojetí; přílišná interpretace jako záměrná dynamika, nikoliv jak podstata struktur
 - ▶ Sociální kapitál jako socio-strukturní zdroj dostupná skrze vztahy a sociální struktury

-
- Putnam – „ pozitivní externalita sdružování lidí „
Sedláčková s.79
 - Pozitivní vliv SK na politiku, demokracii , sítě občanské angažovanosti, Bowling Alone, normativní zatíženost, **bridging and bonding SK**, soudržnost společnosti a komunity, pozitivní externality privátních sítí pro komunitu
 - „Sociální kapitál odkazuje k vlastnostem sociální organizace, jako je **důvěra, normy a sítě**, které usnadňují koordinované jednání, a tak přispívají k výkonnosti společnosti.“ (Putnam et al. 1993: 167) citováno podle Sedláčková, s.79
 - Komunitní sociální kapitál
 - Bowling Alone, Make Democracy Work

Putnam naopak vyzdvihuje vliv produkci společenského prospěchu, angažmá, kooperace a komunikace - Edwards, Foley

Sedláčková, s.79

Putnam

- ▶ Putnam (*Making Democracy Work*) identifikoval propojení mezi silnou OS a vysokou úrovní občanského angažmá a sdružováním jako důležité pro politickou kulturu
- ▶ Důvěra ve vládu, veřejné funkce tolerance a optimismus viděny jako součást sociálního kapitálu – a spojovány s pozitivním vlivem občanské participace na demokracii
- ▶ Sdružování má vliv na politickou kulturu, občanské angažmá a sociální kapitál, ale nikoliv obráceně

Edwards, Foley – Civil Society and Social Capital

Sociální kapitál

- ▶ Putnam
- ▶ Odkazuje na Tocquevilla, Webera a Colemana
 - ▶ Definuje sociální kapitál jako rys společenského života v sítích, normách a důvěře – které umožňuje účastníkům jednat efektivněji a prosazovat sdílené cíle
 - ▶ Zdůrazňuje vedle důvěry a reciprocity, také kapacitu k občanskému angažmá, jako základu demokracie
 - ▶ Kde nefunguje sdružování nenaučí se občané spolupracovat na politických či ekonomických projektech
- ▶ Vlivný výklad sociálního kapitálu, především studie Bowling Alone

Edwards, Foley, s.10

Úkol na příště

- ▶ Zkusit si kalkulačku
- ▶ Práce s výzkumy - World Values Survey, European Values Survey, SU...
 - ▶ Jak se v panelových výzkumech zjišťuje důvěra a sociální kapitál?
- ▶ Důvěra a SK v SVE

Zdroje

- ▶ Sedláčková, M. 2012. *Důvěra a demokracie. Přehled sociologických teorií důvěry od Tocquevillova po transformaci v postkomunistických zemích*. Praha: Slon.
- ▶ Šafr J., M. Sedláčková 2006. Sociální kapitál. Koncepty, teorie a metody měření. *Sociologické studie/Sociological Studies* 06:7. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- ▶ Edwards, Bob a Michael W. Foley. 2001. „Civil Society and Social Capital: A Primer.“ Pp. 1-14 in B. Edwards, M. W. Foley a M. Diani (eds.), *Beyond Tocqueville. Civil Society and the Social Capital Debate in Comparative Perspective*. London: University Press of New England.